

Zondagsschool en liedkeus: Richtlijnen? Ja!

Het is al even geleden, dat de vraag naar het hoofdbestuur kwam of het niet mogelijk is met richtlijnen te komen voor de keuze van liederen op de zondagsschool.

Het is zeker mogelijk te komen met richtlijnen. Dat lijkt op het eerste gezicht een “stevige” uitspraak. De praktijk is toch, dat er soms “in den lande” heel wat gediscussieerd wordt over wat wel en wat niet kan; welke bundel wel geschikt is en welke niet. Die discussies lopen soms hoog op. De vraag naar het hoofdbestuur komt toch zeker ook niet uit de lucht vallen....

En nu kan iemand van het hoofdbestuur deze problematiek even oplossen? Is het hoofdbestuur dan de diversiteit binnen de Hervormde gemeenten en dus ook binnen de Hervormde zondagsscholen niet bekend? Als we er soms op plaatselijk vlak al moeilijk uitkomen, hoe moet je dan als hoofdbestuur met richtlijnen komen die landelijk geldend zouden kunnen zijn?

Ik blijf er bij: het is zeker mogelijk richtlijnen te geven. O nee, verwacht absoluut geen opsomming in de trant van: “Dit kan wel, die bundel moet je niet gebruiken, dat kan niet door de beugel, dat wel. Zo’n opsomming lijkt overigens meer op een voorschrift dat dwingend wordt opgelegd.....

Graag zie ik het woord richtlijn heel letterlijk: een lijn om je op te richten. Dat gaat voor mij verder dan wat we vaak onder ‘richtlijn’ verstaan.

Ons taalgevoel zegt ons bij het woord richtlijn, dat we een soort voorbeeld krijgen, waar we – naar eigen believen- gebruik van kunnen maken of niet. Zo bedoel ik het woord richtlijn zeker niet.

In het woord richtlijn zitten voor mij twee elementen:

- Een lijn is een gedragscode, een manier van denken.
- Richten: zoals een schutter heel zorgvuldig mikt op een uitgekozen doel met de bedoeling het te raken en regelmatig oefent om zijn trefkans te verhogen, zo richten wij ons ook op een doel.....

Graag werk ik dit nader uit:

Een eerste lijn:

Aan het begin van een kadercursus vraag ik nog wel eens een beetje prikkelend en confronterend: “Wat doe je eigenlijk hier? Waarom ben je vanavond hier? Ja, je bent juf of meester op een zondagsschool. Maar waarom doe je dat eigenlijk? Wat drijft je?” Op deze vraag hoor ik dan graag ter plekke een antwoord.

Even tussendoor: wat is uw antwoord???? Neem eens heel even de tijd, schrijf het desnoods even op....

Het is een heel essentiële vraag in dit verband. De antwoorden die je krijgt zou je in twee groepen kunnen indelen:

- een groep “hobby” (zeg maar: persoonlijke interesse)
- een groep “opdracht” (een zingeving van buitenaf).

Voorbeelden van antwoorden in de rubriek “hobby”: “Ik houd van kinderen, ik vind het leuk om met kinderen om te gaan”. “Ik zit op de Pabo en kan op deze manier extra oefenen in het vertellen.”

Voorbeeld van een antwoord in de groep “opdracht”: Ik ben gevraagd door de kerkenraad. Eerst wilde ik bedanken, maar toen realiseerde ik me, dat ik bij mijn belijdenis “Ja” heb gezegd op de vraag of ik me wilde inzetten voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk. Ik mocht geen “Nee” zeggen”.....

Zondagsschoolwerk kan en mag nooit alleen “hobby” zijn. Je loopt dan namelijk het gevaar dat je te veel richt op eigen ideeën, op eigen stokpaardjes. Een hobby kan namelijk heel individueel en op jezelf gericht zijn, op jouw persoonlijke interesse en voorkeur..... Zie je het zondagsschoolwerk als opdracht, dan ligt je motivatie vooral buiten jezelf: je ziet voor jezelf de taak, de opdracht om bijv. zoals Ps. 78 dat zo mooi zegt “..de loflijkheden des Heeren te vertellen, Zijn sterktheid en de wonderen die Hij gedaan heeft...”.

Mag het zondagsschoolwerk bij jou, bij u alstublieft een mix zijn van opdracht en hobby? Dan weet je waarop -beter gezegd op Wie- je je moet richten, je hart is gericht op Gods liefde en je doet je werk met liefde voor de kinderen..... Zo'n houding zet een stempel op je werken op de zondagsschool, dus ook op de manier waarop je met liedkeus omgaat. Zo'n houding kan je ook behoeden voor het “schooltje spelen” naar eigen geloven en voor het berijden van eigen stokpaardjes. En het maakt echt niet uit of je met je stokpaard links of rechts van de weg loopt.....

Een tweede lijn:

Ik begin weer met een vraag: Wat vertel je in je verhalen, wat wil je in je liederen vertellen, wat is de “boodschap” die je de kinderen mee wilt geven?

Want één ding is duidelijk: je vertelt niet “zomaar” een verhaal, je praat niet “zomaar” met de kinderen, je zingt niet “zomaar” een lied. Nee, je verkondigt een boodschap. Het Bijbelverhaal dat je vertelt heeft wat te zeggen aan de kinderen, ook aan jezelf trouwens! Het heeft betekenis voor jou, voor u, vandaag, “hier en nu.”

Misschien heel scherp gezegd: wat heb ik vandaag de dag, wat heb jij, wat heeft u aan een Bijbel die zegt dat “de mensen” zondaren zijn en dat “de mensen” met God verzoend moeten worden en dat “er een God is” die deze wereld liefheeft?

Nee, het Woord van God krijgt betekenis, als het persoonlijk wordt, als het heel dichtbij je komt: als je met Psalm 116 mag zingen: “Ik ben verlost, God heeft mij welgedaan”. Als dat waarheid is geworden, zet dat een stempel op je denken, op je manier van vertellen, op je liedkeus, op je hele leven. Daar straalt wat van uit, ook in je zondagsschoolklas. De kinderen merken dan aan je: de juf, de meester heeft de Heere lief!

Een derde lijn: Het Godsbeeld.

Ik haak hierbij aan bij de Heidelbergse Catechismus vraag en antwoord 96: Wat eist God in het tweede gebod? Het antwoord luidt: Dat wij God op geen andere wijze vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft. In het woord vereren zit heel nadrukkelijk het woord afbeelden opgesloten, zoals uitgelegd in antwoord 97. Wij mogen dus op geen enkele wijze een beeld van God maken, zo stelt ons leerboek.

Het gaat hierbij –en dat begrijpen we allemaal- om een letterlijk beeld.

In figuurlijke zin zijn we toch allemaal met het beeld van God bezig: op welke wijze vereren we de Heere? Hoe zien wij God? Welk beeld roepen we van Hem op in onze vertellingen, in onze gesprekken, in onze liederen?

Graag schets ik twee “beelden”:

Er zijn mensen die de Heere God graag(?) afschilderen als een boze boeman. Hij weet alles, je kunt niets doen zonder dat Hij het weet of ziet. En met opgeheven wijsvinger wordt gezegd: “Pas maar op, want God zal je straffen in het oordeel als je je niet bekeert...”.

Een ander beeld (en vergeef met de vergelijking): de Heere God wordt gezien als een soort Sinterklaas, een aardige buurman op de hoek. De kans is groot, dat er in zijn grote boek over jou ook wel wat lelijks geschreven staat. Je bent per slot van rekening ook maar gewoon mens, nietwaar? En hij vindt het niet zo leuk, die lelijke dingen. Hij spreekt je er ook op aan hoor, maar als je op 5 december, zittend op zijn schoot belooft dat het allemaal beter zal gaan, krijg je een aai over je bol en een hand vol pepernoten. Nee, je hoeft er echt niet zo zwaar aan te tillen. Hij is per slot van rekening een kindervriend?

Ik hoop dat iedereen het met me eens is, dat beide beelden verkeerd zijn. Maar wat is dan het juiste beeld? Kunt u, kun jij dat uitleggen aan de kinderen van de zondagsschoolklas?

Heel belangrijk is, dat we het juiste beeld van God uitdragen, dat we niet -zoals Dr. M. Verduin dat in zijn boekje “De lofzang uit Dordt” over de Dordtse Leerregels schrijft- “stickers plakken over het Woord van God met daarop onze gedachten en onze meningen. Dan berijd je niet je eigen stokpaard: “Je moet het ernstig menen, hoor!”, of van “Je moet hartelijk voor Jezus kiezen”.....

Ds. v.d. Akker zei het heel mooi een paar jaarvergaderingen geleden: “We moeten leren met twee woorden te spreken: van Gods recht en van Zijn genade.” Als het gaat over Gods recht, wordt bedoeld, dat we vertellen dat God echt boos is (“vertoord”) over de zonde die we doen, ook over de kleine zonden. We moeten vertellen dat God de zonde ook straft. Dat is Zijn recht. Met dit verzwijgen doe je de kinderen onrecht, je behandelt ze oneerlijk.

Als het gaat over Zijn genade, mag je zeggen, dat God de zonde al gestraft heeft aan Zijn eigen Zoon, Zijn enige, die Hij liefhad, en dat wij daarom vrij tot God mogen gaan. Dat betekent wel, dat God van ons iets terug verwacht: een leven tot Zijn eer in dankbaarheid. Dit is in feite de kern van het evangelie.

En hoe belangrijk is het in ons werk met de kinderen, dat we dit persoonlijk hebben leren kennen, zoals David het zingt in Ps. 32: “k Verborg geen kwaad dat in mij werd gevonden, maar ik beleed na ernstig overleg mijn boze daan...” en “Rechtvaardig volk verheft uw blijde klanken, verheugd in God, naar waarde nooit te danken!”

Een vierde lijn: de vertaalslag.

“Bijbelse begrippen kennen de kinderen niet meer. De Bijbelteksten zijn vaak zo moeilijk, ze begrijpen de Psalmen niet meer”. Zo maar een paar opmerkingen die je vandaag de dag vaak hoort. Er zijn mensen die hiermee aan de slag gaan. “Vernieuwing” is daarbij voor een aantal mensen het toverwoord: er moet een andere berijming gebruikt worden en een andere vertaling, een andere liedbundel. We gaan kindernevendiensten organiseren, waarin we de preek van de dominee in begrijpelijke taal vertellen. We gaan meer knutselen op de zondagsschool. We gaan.....

Een vraag: Waarom willen we zo graag vernieuwen? Stokpaard van onszelf? Of hebben we heldere, Bijbelse argumenten?

Waarom willen we zo graag alles bij het oude houden? Stokpaard van onszelf? Of hebben we eerlijk, heldere Bijbelse argumenten?

Grondgedachte blijft ook hierin, dat we luisterend naar Gods wil in ons leven, ook luisteren naar elkaar om samen de weg te zoeken. Want dat is voor mij zeker: we moeten echt op zoek! We moeten op zoek naar wegen om de aloude boodschap van onze Koning in het leven van vandaag, “hier en nu”, kwijt te raken. En dat is beslist geen gemakkelijke opgave! Toch blijf ik erbij: het maakt in de meest wezenlijke zin voor de kinderen niet uit welke Bijbelvertaling ze lezen. Ze begrijpen er toch niets van, welke vertaling je ook gebruikt, als je er niet bij vertelt wie de Heere is, wie de Heere voor jou is. Daarom: vertel, leg uit, verklaar, pas met voorbeelden toe op het leven van vandaag. Doe dat biddend en afhankelijk van Hem, die je tot dit werk geroepen heeft... Uiteindelijk is het de Geest die ons het woord doet verstaan.

Punt blijft, dat als je nooit iets uitlegt, de kinderen de soms wel erg “hapklare brokken” uit de modernere bundels fijner vinden om te zingen dan de Psalmen. Mijn vraag is: wie heeft er dan een probleem? De kinderen die het allemaal niet snappen, of de uitlegger, die te weinig werk maakt van zijn opdracht? Als je nooit iets over Rembrandt vertelt, is de kans groot dat kinderen bij een bezoek aan het Rijksmuseum “De Nachtwacht” voorbij rennen. Is hun met voorbeelden en anekdotes verteld hoe Rembrandt schilderde, hoe hij speelde met licht, is de kans aanwezig, dat het beroemde schilderij met aandacht wordt bekeken en zelfs mooi gevonden wordt....

Een vijfde lijn: de makers van de liederen.

In het licht van het voorgaande is het goed ook even stil te staan bij de achtergronden van de liederen zelf. Daarbij is het van belang na te denken over vragen als: “Wie heeft dit lied gemaakt? Uit welke “hoek”, uit welke traditie komt het? Van welk Godsbeeld gaat de dichter uit?”

Zij dit belangrijke vragen? Ik vind van wel. Door iets af te weten van de oorsprong van een lied kun je je vaak een beter beeld vormen van de geschiktheid van een lied voor jouw zondagsschoolklas.

De Psalmen zijn natuurlijk goed, want die komen uit de Bijbel. Elly en Rikkert kun je absoluut niet meer rekenen tot de gereformeerde gezindte, dus hun liedjes zijn “fout”.

Nu, zo simpel ligt dat beslist niet. Ik betreed niet zo graag “het pad der deugd” op de manier zoals Psalm 1 dat in het vierde vers van onze huidige berijming benadert. Juist in de tijd waarin de berijming van deze Psalm is gemaakt, stond de deugd en het deugdzaam leven op een heel verkeerde, bijna Farrizeïstische plek. Begrippen als “deugd” en “opperwezen” stammen uit de tijd van de Verlichting, een periode uit onze geschiedenis waarbij “De Rede”, het menselijk verstand, verheerlijkt werd. “Bouw goede scholen, leer de mensen dat ze niet mogen stelen en je kunt de gevangenen sluiten”, zo is wel gezegd in die periode.... Voor mij is dus het vierde couplet van psalm 1 “verdacht”. In het lied van Elly en Rikkert “Jesus is de goede Herder..” kan ik geen kwaad woord vinden. Of je dit soort liederen mooi vindt om met een zondagsschoolklas te zingen is een andere vraag... Waar ik bijvoorbeeld wel van gruwel is het liedje “Weet je wel dat Jesus leeft”, waarin met het grootste gemak van de opstanding van Christus wordt overgestapt op de vruchtbaarheidscultus van paastakken, eieren en kuikentjes met “Weet je dat de lente komt, alles loopt weer uit.”

Ik bedoel met deze vijfde lijn dus aan te geven, dat we kritisch moeten zijn, en dat het belangrijk is dat we ons ook wat in achtergronden verdiepen. Iedereen weet, dat een Tv-programma dat wordt uitgezonden door de VPRO of Veronica wel eens een heel eind naast ons eigen gedachtengoed zou kunnen zitten. Zo kan het met liederen ook zijn. Laten we ons er van bewust zijn.....

Daarnaast speelt ook nog het punt, dat er tussen de modernere liederen een aantal liederen zitten die veel gezongen worden, maar absoluut niet uitblinken door hoog muzikaal gehalte....

Richtlijnen:

Ik heb in deze vijf lijnen geprobeerd voor u, voor jou een richting aan te geven; een manier van denken over en kijken naar liederen bij u, bij jou te hebben losgemaakt.

Degene die goed heeft gelezen, heeft me ook zien richten: ik heb geprobeerd ook het doel aan te geven van ons werken op de zondagsschool, dus ook van onze liedkeus: God verheerlijken, Hem aanbidden in ons lied op de manier zoals Hij dat van ons vraagt in Zijn Woord. Telkens weer heb ik ook gewezen op de persoonlijke omgang -de geloofsoefening- met de Heere. Zo bedoelde ik ook mijn opmerking in het begin over de schutter die telkens weer oefent om zijn doel beter te kunnen raken.....

In het begin heb ik aangegeven, het niet tot mijn taak te zien aan te geven welke bundels er wel of niet gebruikt zouden moeten worden. Ik wil daar een uitzondering op maken: ik wil graag een lans breken voor onze Psalmen. Ik maak hierbij overigens gebruik van een aantal opmerkingen van Ds. Bouter uit Putten, die hierover enige tijd geleden een lezing hield in Barneveld.

Bovendien lijkt het me goed een stukje achtergrond te geven over een aantal liedbundels waar we zo wel eens ons oog op laten vallen. Zo geef ik bij "lijn 5" nog wat aanvulling.

Onze liederen.

Eerst nog een opmerking in algemene zin over "het lied".

Eigenlijk is het lied een geweldige gave. Je moet op een verjaardag voor de aardigheid eens een poosje stil zijn en luisteren naar al het gepraat door elkaar. Zelfs in de "dames"-hoek en in de "heren"-hoek (of is dat bij u anders?) wordt er al door elkaar gepraat over verschillende onderwerpen. Van éénstemmigheid is absoluut geen sprake. We zouden het zelfs vreemd vinden, als er op zo'n verjaardag telkens maar één persoon aan het woord is.

In een lied is de melodie de drager van de tekst. Het tempo en het ritme van de melodie geeft richting aan de gezamenlijk uitgesproken woorden, het ordent de tekst. Als je de melodie kent, stem je mee in met de woorden. Zo ontstaat letterlijk en figuurlijk een krachtige stroom van woorden. Je stemt samen en daarin ontstaat een nieuwe, eigen kracht om "vrede en orde te brengen in je ziel".

Hebt u, heb jij dat nooit meegemaakt in een kerkdienst of bij een andere gelegenheid, dat je bij het zingen het gevoel kreeg: "Dit zingen we samen als gemeente!"? Je kunt het als zingend gemeentelid of als organist ervaren, dat er een vonk overspringt, dat je samen de lof voor de Heere uitjubelt, dat je samen smekend voor God komt. Ik heb voor mezelf bijvoorbeeld zo'n herinnering aan Psalm 90. Na de bekendmaking van het overlijden van een gemeentelid (in een kleine plattelandsgemeente, waar iedereen elkaar kent) werd door de predikant Psalm 90 vers 6 en 1 opgegeven, bewust in deze volgorde. Als organist koos ik er voor bij het zesde vers een heel somber voorspel te maken, donker van kleur in een lagere toonsoort: "Helaas, het best' van onze beste dagen baart dikwijls smart, geeft dikwijls stof tot klagen..." Na het zesde vers ging ik in een tussenspel een toon hoger spelen, trok meer registers open en stuwde als het ware naar de belijdenis van vers 1: Gij zijt, o Heer, van 'd allervroegste jaren voor ons geweest een toevlucht in gevaren..."

Heel bijzonder, zoals dat couplet toen is gezongen. Het werd tot een gezamenlijke belijdenis, waarbij gemeenteleden persoonlijk instemden met de woorden van de Psalm en door hun persoonlijke instemming dit lied tot een lied van de gemeente maakten.

Hier hebben we in feite de uitleg van wat Luther zei: "Wie gelooft zingt; wie zingt, leert geloven." Door het lied kunnen we worden opgewekt tot geloven. In deze zin is zelfs een Psalm een "opwekkingslied"...

De Psalmen.

Als argument om voor onze Psalmen te kiezen voeren mensen soms aan: "Die komen toch regelrecht uit de Bijbel." En gelijk heeft men, als men dit zegt. Dichter bij het Woord van God kun je niet komen met het zoeken naar een geschikt lied.

Toch moeten we aan dit argument wel wat afdoen. Ook veel "moderne liederen uit bijv. de bundel "Opwekking" bestaan uit Bijbelteksten, die regelrecht zijn overgenomen. Alleen is het wel belangrijk, dat die teksten geciteerd worden in hun verband. Haal je een tekst uit zijn verband weg, of laat je een deel van een tekst weg, dan kan er een heel andere "boodschap" ontstaan, die geen recht doet aan het "spreken met twee woorden" (zie "lijn 3").

Een tweede punt met betrekking tot het argument “regelrecht uit de Bijbel” is dit: het is in feite niet waar. Je zou de Psalm dan in het Hebreeuws moeten zingen! Immers, de Bijbel is in onze taal vertaald, en dichters hebben soms hun “dichterlijke vrijheden” gebruikt om de Psalm passend bij de noten te krijgen en ook nog te laten rijmen. Zo is bij “lijn 5” al aangegeven, dat onze huidige Psalmberijming van 1773 op sommige plekken de “adem van de Verlichting” in zich heeft, zoals ook de “Nieuwe berijming” -die o.a. in het Liedboek voor de Kerken terecht is gekomen- ook een kind van deze tijd is. Het meest zuivere zou zijn, de Psalmen onberijmd te zingen, zoals dat in de Engelse traditie nog steeds gebeurt.

Met bovenstaande kanttekeningen blijft staan, dat de Psalmen regelrecht uit de Bijbel komen. Iemand heeft eens gezegd: “De Psalmen zijn de spiegel van het leven met God”. Zo zijn Psalmen vaak ontstaan na bijzondere gebeurtenissen. Als je er naar zoekt, vind je vaak bij een Psalm een verhaal. Psalm 96 bijvoorbeeld, is letterlijk terug te vinden in 1 Kronieken 16. Daar wordt verhaald hoe de ark feestelijk wordt terug gehaald naar Jeruzalem. Dit is reden om een nieuw lied voor de Heere te zingen. Psalm 42 is waarschijnlijk in de periode van Davids ballingschap ontstaan. Hij spreekt daar zijn verlangen uit naar de tempel, hij klaagt over de godslasteringen van zijn vijanden die vragen “Waar is uw God?”. Psalm 51 is natuurlijk ook een bekend voorbeeld met een “verhaal” er achter.

Kortom: je vindt in de psalmen veel persoonlijke “spiegels” van het leven met God. Daarin ligt juist ook de kracht van de Psalmen: mensen van vandaag de dag kunnen zich in een Psalmregel of Psalmvers herkennen. Je kunt door een vers of een regel zo geraakt worden, dat je persoonlijk gaat instemmen, met heel je hart meezingt..... Alleen is het wel belangrijk dat je de woorden begrijpt. Uitleg is dus wel nodig.....

Daarom: leer de kinderen (zingend!!!) de Psalmen. Ze zullen lang niet alles begrijpen, ook al leggen we elke week de Psalmen nog zo goed uit. Maar het is zo waardevol om te leren zingen: “God heb ik lief, want die getrouwe Heer hoort mijne stem, mijn smekingen mijn klagen...” Er kan een moment komen in je leven dat je mag ondervinden dat God dit gebed verhoort. Zeker weten, dat je dan met heel je hart gaat zingen: “De Heer is groot, genadig en rechtvaardig...”

Ook vanuit de muziekgeschiedenis hebben de Psalmen natuurlijk de oudste papieren. Niet alleen als we kijken naar de teksten, maar ook als we letten op de herkomst van de melodieën. Van een behoorlijk aantal melodieën is aantoonbaar, dat ze via de Gregoriaanse traditie van de Rooms-katholieke kerk afkomstig zijn van de originele Hebreeuwse melodieën. In het midden van de 16^e eeuw, toen onder invloed van Calvijn het Geneefse Psalmboek ontstond, zijn de melodieën door de componisten Louis Bourgeois en Maistre Pierre soms aangepast aan de Franse teksten van de dichters Clement Marot en Theodore de Beza. Andere melodieën zijn totaal nieuw gemaakt of bewerkt van toen bekende liederen. Er is wel eens iemand geweest, die heeft gezegd dat de melodie van Psalm 42 afkomstig is van een middeleeuws jachtliedje...

In deze tijd is ook de Engelse traditie ontstaan, waarbij ook Gregoriaanse melodieën werden gebruikt om onberijmden Psalmen te maken.

In de tachtigjarige oorlog is de berijming van Datheen ontstaan, die soms nog wel wordt gebruikt. Onder de titel “Zulks zingt dat volk” worden in den lande nog Psalmzangavonden georganiseerd, waar de berijming van Datheen wordt gezongen. De berijming van Datheen zou je beter een vertaling kunnen noemen. Datheen heeft in een heel korte tijd namelijk vanuit het Franstalige Geneefse Psalter een Nederlandstalige berijming gemaakt. Daarbij heeft hij vaak de Franse versie woordelijk vertaald. Reden waarom de berijming van Datheen taalkundig niet zo sterk is. Datheen was er overigens zelf ook niet tevreden over. Hij schrijft: “Deze berijming is mij als een voortijdige vrucht afgedwongen”. Al heel snel bleken ook de accenten van de tekst en de melodie niet met elkaar te kloppen, zeker als je de Psalm ritmisch zingt, zoals we dat uit de Reformatie hebben meegekregen. Een voorbeeld is Psalm 1 vers 4 (waarin Datheen overigens een veel zuiverder weergave geeft van de grondtekst dan “het pad der deugd” van onze eigen berijming):

*Godt kent den wech en der vromen gemoet
Hy draegt sorghe voor hen end voor haer goet
Die sullen sy wel ghelucksalich wesen.
Maer nademael dat onse Godt ghepresen
Op der godloosen wegghen niet en acht
Sy end haer doen werden tot niet ghebracht*

Probeer voor de aardigheid dit couplet maar eens ritmisch te zingen, dan ervaar je direct waar de knelpunten liggen in samenstemmen van tekst- en melodieaccenten. Andere vraag: Kunnen we met zo'n berijming in 2003 nog uit de voeten op onze zondagsschool? Hoezo, vertaalslag?

Uiteindelijk is er in 1773 een nieuwe berijming gekomen, de bij ons gebruikte berijming, die inmiddels ook wel eens wordt aangeduid als de "oude" berijming. Deze berijming is tot stand gekomen, door uit drie bestaande dichtbundels de beste Psalmberijmingen te kiezen. Voorin het Psalmboek is de herkomst van de verschillende Psalmen na te lezen.

Zoals al eerder aangegeven, is ook deze bundel een kind van zijn tijd, door de lofzang op de Deugd, het aanspreken van God als het Opperwezen, enz.

Daarna is er een nieuwe berijming ontstaan, inmiddels al jaren geleden opgenomen in het Liedboek voor de Kerken.

In dit Liedboek zijn naast veel liederen van eigentijdse dichters, ook vele oude gezangen en liederen opgenomen uit de Duitse, Engelse en Franse tradities. De samenstellers hadden een restauratie voor ogen van het oude historische erfgoed, vooral op muzikaal gebied. Dat dit wel eens lastige problemen kan opleveren moge het volgende voorbeeld duidelijk maken: De melodie van het bij ons –mag ik aannemen- overbekende Lutherlied "Een vaste burcht.." bijvoorbeeld is genoteerd op de wijze zoals het lied in de tijd van Luther is ontstaan. Het kost best moeite het soms wat ingewikkelde ritme te volgen...

De nieuwe Psalmberijming en met name de soms wel erg moderne teksten van de overige liederen stuitten nogal op bezwaren in de gereformeerde gezindte, reden waarom in de meeste Hervormde gemeenten dit Liedboek niet is ingevoerd.

Ook hier zie je gebeuren, dat sommige liederen toch in onze kring aanslaan: bijv. nr. 300 "Eens als de bazuinen klinken....".

N.B. Voor mensen die zich eens wat ander willen verdiepen in de geschiedenis van onze Psalmen kan ik de boekjes "Nederlandse Psalmberijmingen" van dhr A. Ros (uitg. De Banier-Utrecht 1972) van harte aanbevelen.

Overige bundels:

Naast het al genoemde Liedboek voor de Kerken, zijn in de loop der jaren ook andere liedbundels ontstaan

Ik noem er enkele:

De Herv. Gezangenbundel van 1938.

Veel van deze liederen zijn heden ten dage bekend en worden nog steeds gezongen: "Van U zijn alle dingen", "Laat m' in U blijven groeien, bloeien..", "Vaste rots van mijn behoud" enz.

Ook de gezangenbundel van 1938, die bedoeld was voor gebruik in de eredienst is als zodanig niet ingevoerd in onze Hervormd (Geref.) liturgie. Een aantal liederen was en is theologisch aanvechtbaar. In het lied "Verlosser, Vriend, Gij hoop en lust" (Gez. 171) komt bijvoorbeeld de tekst voor: "... en nu geen zondaar meer.." Dit is onjuist: juist een door God verlost mens blijft heel zijn leven met zijn zonde strijden. Toch is het weren van de gezangenbundel meer een politieke kwestie geweest: de bundel is toentertijd bijna onder dwang aan de kerk opgedrongen. Juist tegen die dwang heeft men zich willen verzetten. Feit blijft, dat er een aantal heel mooie liederen in staan, die we soms nog graag zingen, en die we de organist bij het uitgaan van de kerk ook graag horen spelen...

Johannes de Heer.

Uit een duidelijke andere richting voortgekomen als de gereformeerde traditie: uit een "opwekkingsstroming" van het begin van de vorige eeuw. Je vindt in deze bundel veel bewerkingen van Engelse liederen, enkele (bekende) Psalmen, gezangen en liederen die in het begin van de vorige eeuw zijn ontstaan. Gaandeweg is in nieuwere drukken het liedbestand aangepast. In de nieuwste drukken vind je bijvoorbeeld ook een aantal liederen uit de Opwekkingsbundels.

Opvallend is, dat deze bundel binnen de geref. gezindte bijna kritiekloos wordt geaccepteerd. Koren, die liederen kiezen uit deze bundel krijgen van toezichthoudende kerkenraden (een gebruik in bijv. een aantal Geref. Gemeenten) meestal zonder problemen toestemming voor opnemings van deze liederen in hun programma.

Alles wordt Nieuw.

Met name voor de kleinsten in onze zondagsscholen was een aantal jaren het repertoire niet zo erg groot. Daar komt wel verandering in.

Inmiddels al weer wat ouder zijn de bundels van Hanna Lam en Wim ter Burg: "Alles wordt nieuw." Je vindt in deze bundels soms heel mooie en goede liederen, die vooral de jonge kinderen erg aanspreekt. Deze liederen hebben -zoals in veel nieuwere bundels- niet de zeggingskracht die je in de Psalmen tegen komt. Ze zijn in die zin vlak, dat meestal de persoonlijke "spiegel van het geloof" ontbreekt. De liederen hebben vaak de functie van het "vertellen van het Bijbelverhaal op melodie". Daarom zijn een aantal liederen juist voor jonge kinderen als verwerking van de vertelling wel geschikt.

Liederen van Elly en Rikkert en van Jan Visser.

De bij de "Alles wordt Nieuw"-bundels gemaakte opmerkingen gelden in grote lijnen ook voor liederen van bijv. Elly en Rikkert en van Jan Visser, waarbij ik graag nog even de opmerkingen van lijn 5 in herinnering roep: deze mensen staan buiten de "eigen" kring.

Opwekkingsliederen.

Het aantal bundels groeit nog steeds. Er worden dan ook nog steeds populaire gospel-liederen toegevoegd, vaak vertaald uit het Engels/Amerikaanse taalgebied. Naast de bij "Alles wordt Nieuw" en "Liederen van Elly en Rikkert en van Jan Visser" gedane opmerkingen geldt m.i.: Niet kritiekloos er uit zingen; ook niet zonder meer aan de kant schuiven, er zitten een aantal fijne en verantwoorde liederen tussen.

Op Toonhoogte

Deze bundel is door de HGJB uitgegeven. Het is in feite net als de bundel van Johannes de Heer een verzamelbundel, met een behoorlijk aantal eigentijdse liederen. Als u het in dezen eens bent met de keuzes van de HGJB, een compacte verzameling, die op nogal wat clubs, scholen en zondagsscholen in gebruik is. Misschien wel eerst uw richtlijnen er langs leggen?

Ook uit der kind'ren mond/ Uit aller mond.

Tot slot vermeld ik nog deze bundels, die een paar jaar geleden het licht zagen vanuit een samenwerking binnen de Geref. Gezindte. In deze bundels heeft men getracht oude liederen op een verantwoorde wijze "op te frissen", een poging waar men mijns inziens goed in is geslaagd. De bundels bevatten beslist bruikbaar materiaal, waarbij bewust is omgegaan met een stuk taalvernieuwing van oude, bekende liederen. Ook heeft men op een verstandige wijze een aantal melodieën "teruggerestaureerd". Een aanbevelenswaardige bundel.

Tot slot:

Richtlijnen? Ik hoop duidelijk gemaakt te hebben dat **ze** er zijn. Wellicht had u andere verwacht. Ik heb in dit artikel geprobeerd u echte richtlijnen te geven, richtlijnen die verder gaan dan: deze bundel wel, die niet. Als je eerlijk bent, kun je niet elke bundel klakkeloos goedkeuren of zomaar afkeuren.

En daar komt het in onze keuze op aan, op eerlijke, Bijbelse argumenten.

Graag geef ik nog de volgende tip mee:

Het zou goed zijn, dat er op de zondagsscholen een gesprek op gang komt over de te volgen beleidslijn m.b.t. het zingen. Daarbij zou men er toe kunnen overgaan voor de verschillende groepsniveaus liedlijsten aan te leggen van liederen die in ieder geval worden aangeleerd. Kies per leerjaar een aantal liederen uit en leg die vast in een lijst van aan te leren liederen.

Dit heeft ook het voordeel, dat in hogere groepen nog eens kan worden gezongen wat eerder is geleerd. Zo ontstaat er een eigen zondagsschoolrepertoire. Daarbij is het goed nog wat ruimte over te laten voor eigen keus van de leidinggevenden. Het is ook leuk eens iets heel nieuws aan te leren.

Een ander voordeel van een "verplichte" liedlijst is ook, dat er structureel een aantal nieuwe liederen wordt aangeleerd. Het gevaar is groot, dat er anders in sommige groepen weinig of niets gedaan wordt. Dit heeft dan vaak te maken met het feit, dat niet elke zondagsschoolmeester of -juf even "zangvaardig" is. Dat is op zich helemaal geen probleem. Wel is het goed er met elkaar over na te denken hoe je dit oplost. Wellicht kun je bijvoorbeeld eens per maand gezamenlijk met een andere groep een nieuw lied aanleren. Met creatief denken kan veel opgelost worden!

Moge deze bijdrage een aansporing zijn tot een bewuste gezamenlijke liedkeus en tot veel "gezang" in uw zondagsschool. Daarmee wordt onze Koning groot gemaakt.

De Glind, nov. 2003.

H. van Roekel

Liederbundels

Beschrijving

053 Samen zingen tot Gods eer!

Liederbundel uitgegeven door Loket Gelijke Zorg, een samenwerkingsverband

van Op weg met de ander, HGJB en de Hervormde Zondagsscholenbond

Te gebruiken voor zondagsschool, aangepaste catechese, kinderwerk en gezin. € 12,95

Samen zingen tot Gods eer!.

054 Wie zingt mee?

4 stemmig met tekst € 15,00

055 Uit aller mond

1. Tekstboekje € 5,20

2. Eenstemmige bundel € 13,90

056 Zangbundel van Joh. de Heer (1991 editie)

Tekstboekje € 14,95

057 Ook uit de mond der kinderen

Nu in 2 delen!

Prijs deel 1 € 17,00

Prijs deel 2 € 18,00

058 Alles wordt nieuw

Tekstbundel met melodie € 13,90

059 Evangelische Liedbundel

Eenstemmige bundel € 17,00

060 Uit Sions zalen

Bundel geestelijke liederen voor school, zondagsschool, vereniging en gezin.

Liedbundel met melodie € 12,80

Tekstuitgave € 4,50

Hervormd Bondsbureau. De bond van Hervormde Zondagsscholen maakt gebruik van de diensten van het Bondsbureau in Nijkerk. Via het Bondsbureau kunt u alle materialen bestellen voor het zondagsschoolwerk. Het Bondsbureau is op werkdagen geopend van 8.30 uur tot 11.30 uur. Telefoonnummer 033-245 66 99. Het faxnummer is 033- 246 33 22.

Ook per e-mail is het Bondsbureau bereikbaar n.l. Bonds-bureau@filternet.nl, of via het bestelformulier op onze site www.hervormdezondagsscholen.nl.

Bezoek op afspraak buiten genoemde tijden is mogelijk op het adres: Beatrixstraat 20a te Nijkerk. Postcode: 3862 DB Nijkerk. Rabobank: 3778 71 605

De levering vindt plaats volgens de leveringsvoorwaarden.